

DEMÉNY PÉTER

ELSÉTÁLT AZ ÉJBEN

Szőcs Petra: *A gonosz falu legszebb lakói*

■ Sűrítés – ez a szó jut leghamarabb az eszembe, ha Szőcs Petra kiváló kötetére gondolok. *A gonosz falu legszebb lakóiból* már a közösségi hálón is olyan verseket láttam, hogy azt éreztem: igen, ez igazi költészet. „Pillanatnyilag nem vagyok elérhető, / Moziban vagyok, / I'm on my way, / írta a legváratlanabb időpontokban apám, / a telefon így olvasta fel a nevét: éjpm, / küldte az sms-t a konferencia közepén, / pompeji katakombából, / névnap köszöntőről, / pekingi koncertről, / majd később a hotelban hozzátette: / bámul az ablakpárkányról egy dagadt macska. / A kínaiak azt mondják, a holtak szelleme. / Ha integet, szerencsét hoz. // Állítsd a telefonod erdélyi idő szerint, / és többet ne késs. / Kolozsváron a moszkvai időt használd, / így kétszer jön az éjfé. // Éjpm, éjpm, / elsétált az éjbn. / Nem érzek ízeket, csak a mákvirágét. / Nem érzek szagokat, csak a fellegvárét. // I'll call you back, írta utoljára. / És még egyszer: I'll call you back.” (*Éjpm* – 73.) Torokszorító, miközben ironikus, de nem a megfelelési kényszer miatt, vagyis azért, mert „nem illik érzelmesnek lenni”, hanem azért, mert ez ennek a költészetnek az anyanyelve, a hiteles beszédmódja. A telefon szabványüzenetei hirtelen teljesen személyre szabottakká válnak, egyszerűen azért, mert a

beszélő olyan valakihez kapcsolja őket, akit szeretett. A magánhangzók kihagyása miatt az „Éjpm, éjpm, elsétált az éjbn” sor is szikáran pompás, miközben a magánhangzókkal együtt érzelgős lenne.

Mondhatni a magánhangzók kihagyásának művészetét tanulta meg remekül Szőcs Petra – remélem, érthető, hogy ez egy metafora, s nem mindig a magánhangzók kihagyását dicsérem. Vagy tán nem is csak a kihagyás művészete ez, hiszen vannak szövegek, amelyekben semmi versszerű nincs, pontosabban az a versszerű, hogy mint Duchamp vizeldéje vagy Örkény villamosjegye, más kontextusba van helyezve. „Észak-Amerika, egyetemi tankönyv, 1968, nem rendelhető / Dél-Amerika, egyetemi tankönyv, 1969, nem rendelhető” (*Egy geológiai szakíró emlékezete* – 28.) A kontextus, a művészi szándék változtatja verssé a szöveget, készíti az olvasót arra, hogy mélyebb vagy egyszerűen más jelentést lásson belé, mint amennyivel a puszta információ bír: gondolhat például arra, hogy egyik Amerika sem létezik talán.

Szőcs Petra körvonalakat rajzol, amelyek egy történetet rajzolnak körül. „Ne írj, ne hívj, imádkozzál értem, és ne átkozzál, / írta a fiú, akit olyan sokáig szerettem, / az öcsém keze megállt a zongorán, /

még kétszer jött át az üzenet, / és akárhányszor hívtam ezután, / csak az álmos finn portás válaszolt, / egyszer elmagyaráztam neki az egészet, végighallgatta, / és megvárta, hogy én tegyem le, / nem tudtam megcsinálni a jogosítványt és a féléves vizsgákat, / lefogytam, megakartam halni, / évek múlva láttam, hogy ő ezalatt aktív volt egy zsonglőr csoportban, / buzogányról készült áttérni diabolóra.” (*Csöndkúra* – 29.) Ez egy szerelem története, amelyből azonban nagyon keveset tudunk meg, pontosabban csak az intenzitását tudjuk a beszélő részéről, és azt, ami a szakítás után történt. A szikár versbeszéd végig kitart, az egyetlen érzelmes sor éppen a szenvedély erejéről szól, de mint a „meg akartam halni”, ez is a száraz vesszők közé van iktatva, a zárás pedig a másik hűvösségét bizonyítja, ám ebben sem lehetünk biztosak, mármint az biztos, hogy a beszélő ridegségnek élte meg utólag, az emberek azonban különbözőképpen védekeznek valami ellen, ami felfalja őket, és a diabolóra való áttérés talán éppen a fiú szenvedélyének hullámválását bizonyítja.

A versek ugyanis nem ítélnének, talán ez is az értelme a kötetbe szerkesztett talált tárgyagnak, mint *Az áthaladó* című fényképnek az 54. oldalon, ez is a Szócs Petra műve, akárcsak a versek, ez is csupán a címe, vagyis a kontextusa miatt az, ami, különben „egyszerűen” egy fotó, amelyet akárhogy érthetünk. Egyébként mintha a fiú is ezt, az ítékezés hiányát kérné, „imádkozzál értem, és ne átkozzál”, hagyjunk meg mindent úgy, ahogy volt, hiszen nem volt hazugság, hidd el, de persze ezt elhinni a legnehezebb. A *Csöndkúrában* éppen az a nagyszerű, hogy nagyon szélesre tárja az értelmezés kapuját, az elő-

történet hiányában bármit el lehet képzelni, és a versbeszéd sem viszi semerre az olvasót, teljesen a saját tapasztalatainak és empátiájának következtében indulhat bármerre.

A szerelem különben a másféle beszédben létezik e szerint a kötet szerint. „A kitört fákat mindig elfelejttem, / pedig a lány, akit szeretek, / természetképekkel felel a kérdéseimre. / Sokat írok neki: például, hogy Japánban a cunami után / több panaszkodtak arra, hogy meg szállták őket / elégedetlen szellemek. Meg hogy Messinában az *Aida* / teljes szereplőgárdája meghalt a földrengésben, kivéve / *Aidát*. Ezekre csak egy-egy birsalmafát küldött.” (*Egy katasztrófakutató naplója* – 79.) (Csak operarajongói hevületemben jegyzem meg, hogy itt a könyv egyetlen hibája: *Aida* és *Radames* énekel a sírban, nem *Aida* és *Ramses*.) Mindenesetre ebben a versben sincs „párbeszéd” a szerelmesek között, ha a párbeszédet feltétlenül a nyelvben tett gesztusnak tekintjük. Az egyik szereplő egy idő után némává válik, egyszerűen kilép a beszélgetésből, mint a fentebbi fiú, vagy nagyon másként beszél, mint ahogy megszoktuk és amire vágyunk. „Sétáljunk a kertben ünnepekkor – kérdem. / A lány azt mondja: nem tudsz németül.” (*Nit ich werd gebrechen* – 76.) A párbeszéd a legjobb esetben is abszurd.

A csönd fontos szereplője vagy dinamizátora ezeknek a verseknek, bele kell számolnunk az értelmezésükbe. Olyan ez a csönd, mint a törött csempe, mindig megvág valamivel, nem azt sugallja, amire vágyunk, nehezen tudjuk elhelyezni az addigiakban. A versek elliptikusak, szorongók, melankolikusak, amivel természetesen nem az esztétikai, hanem az emberi minőség-

gükről mondok valamit. „Akinek olyan baromi nagy a jövőképe, az nem lesz költő” – mondta Parti Nagy Lajos vigaszként egy fiatalembernek a tatai írótáborban. Ezt érzem Szócs Petra kötetét lapozgatva is. A versek behúznak, mint az örvény, de szívesen térek vissza ebbe az örvénybe, mert igazi költészetet találok benne. A boldogság teljesen más kérdés, kevesebb zűzött csönddel.

Kolozsvár-kötet is ez a könyv, a Fellegvár például, a város egyik emblemikus pontja, többször is megjelenik benne. Sok energiával feltöltött ikon ez, Szócs Géza szerkesztett egy ilyen című lapot, és a látványosságok között a Kolozsvárra látogatók nagy része felkapaszkodik erre a dombra, ahonnan a régi város körvonalai is megtekinthetők, s az egész mai város is madártávlatból. Szócs Petra éppen olyan visszafogott ebben is, mint mindenben, befelé sír, mondhatni, vagy nem is sír, csak befelé érez inkább, s a már említett körvonalakal rajzolja körül az érzelmeit. „Most nincs mit mondanom fél-

álomban, / mit is mondhatnék, nem látszik az arca, csomagol, / és örül, hogy hallgatok. // Kuttyák ugatnak a páratlan oldalon, pedig / meg sem mozdulok a kerti széken, / az égen sem felhők, sem csillagok. / Egy spanyol filmben láttam, / hogy teliholdkor új életet kezdhetünk, / de én a régit akarom. / Vasút, patak a kert alatt. / Hold sincs az égen. / Megnéztem: nem lakik senki / az egykor közös szuterénben.” (Át a fellegváron – 70.) Itt csak a címben szerepel a Fellegvár, a költő ráadásul mindig kisbetűvel írja. Az, hogy egy jelentős útról van szó, mindössze ennyiből és néhány utalásból derül ki, például a csomagolásból, az új élet-régi élet ellentétéből, meg abból, hogy a szuterénben már nem lakik senki. Nagyon jól összeválogatott utalások ezek, egy biztos kezű költő rendezi meg a jelenetet. Szócs Petra filmrendező is, a kevesebb mindig több nála.

A gonosz falu legszebb lakói szép könyv, és visszafogottsága ellenére – vagy éppen azért – az ember nem tud kívüle maradni.

